

UNGVÁRI-ZRÍNYI KATA

A kód diszkrét játéka

Adorjáni Márta munkáiról

Adorjáni Márta művészete, bár grafikai alapokra épül, írás- és irodalom-közeli. Legtöbbször az írott kommunikáció formátumait használja – könyvkötés/művészkönyvek, valamint maga az írott szöveg és ennek tördelése, képekkel való váltakoztatása az oldalon.

Munkáin gyakran a nem-irodalmi vizuális tartalmak is kóddá vagy irodalmi szerkezetekké alakulnak: a *Saját portré* vonalai a sorozat 39 darabján fokozatosan kisiklatják a kép eredeti értelmezését, azáltal, hogy (a drót hajlítása nyomán) autonómmá válnak, s így az ismétlésben is módosuló öntörvényű alkotóelemek veszik át az egész kompozíció fölött a hatalmat – különböző konstellációik eltérő eredményeket hoznak (Így változik az arc kifejezése, jellege, emberiből állatíva, vagy külön lényé is válhat stb.). A *Cím nélkül* kivágott figurái piktogram-szerű letisztultsággal képesek közvetíteni pregnáns és komplex érzelmi viszonyokat (egy kapcsolathoz kötődő különböző viszonyokat és jelenségeket), azonban ezek is kódként viselkednek és a sorozat kontextusában nyernek igazán értelmet. Más esetekben a vizuális forma naplószerű jelleget ölt: a gyerekkori rajz-füzet művészkönyvbe való átültetése (*Bevezetés a látás művészetébe*) következetes rendszerével, a *Girográf* interaktív installáció pedig a pillanat nyomainak spontánabb, közvetlenebb rögzítésével építkezik.

Befogadói élmény

Adorjáninál a kód nem a világos közlés szerepét tölti be. Az írás soha sem könnyen hozzáférhető és a képi tartalmaknál nem egyértelműbb: A *Magán utca* befogadása tipikus példa erre: a szavak csak egy bizonyos megvilágításban, a befogadó erőfeszítése (a gombostűk elem-lámpával való megvilágítása) nyomán válnak olvashatóvá, a kapott szöveg pedig talányos és akár a befogadó jelenlétének jogosságát is megkérdőjelezi (akárcsak a látszólag szabad természetbe kifüggesztett „Magánterület!” feliratok). A látvány több szinten is zárt, s így a műalkotás befogadásában is megjelennek a látás hatalmi vonatkozásai, s ezzel szembesül a befogadó.

Az *Apa* című installációban, bár konkrétan jelenik meg a szöveg (a *Nem győzöm hangsúlyozni* és az *André Kertész: A korai évek* sematizált szöveg-képeihez képest), mégis a hangsúly inkább annak dróttal való kiírására és nem feltétlenül a kiolvasására esik: a munka materialitása, a hajlított drót feszülése és láncszerű önmagába fonódása lenyű-

Adorjáni Márta

gözi az embert, és az szöveg értelmezése már nem is tűnik olyan fontosnak – ehelyett inkább az író fizikai törekvésével azonosulunk, felidézve gyermekkorunkból a betűkkel mint idegen jelrendszerrel való küszködéseinket.

Valójában az, amit Adorjáni munkáiban tapasztalhatunk, az a kódnak egy metafizikus tapasztalása; kicsit olyan, mint amikor olvasás közben a fejünkben visszhangoznak a szavak: értenék is a szöveget, de pillanatnyilag sokkal jobban leköt a vizuális és auditív formák tapasztalása, az új tartalom ízlelgetése, annak játéka, ritmusa – primér, esztétikai élmény. Így tehát a *Nem győzöm hangsúlyozni* a szavak befoglaló formáit láttatva mutat rá a szöveg rendszerére; az *André Kertész: A korai évek* pedig hasonlóan tartalomtól elidegenítő, de mégis átfogó és a könyv-élményt szintetizáló tárgyat teremt. A vizuális kód ritmusban és kompozíciós lehetőségekben bontakozik ki a *Konfiguráció*-ban, ahol a figurák mozgás-jeleikkel belakják és belepik a teret, terjeszkedő dinamikájuk különböző alakzatokat ad ki, amelyek a száraz dombornyomat pozitív és negatív verzióiban a lét és nem-lét váltakozó impulzusait tömörítik. Az élmény szinte mindegyik munkában a konkrét tartalmak esztétikus cenzúrája és kreatív formai játék által születik meg.

Linearitás

Az írott kommunikációra jellemző linearitás sokféleképpen jelenik meg Adorjáni Márta munkáiban. A legkézenfekvőbb példa erre a művészkönyvek hagyományos formátuma (könyv, melynek eleje és vége van), de ezen túl az egyes témák sorozatban való megfogalmazása is linearitást teremt, és – mivel körbejárandó – még a kiállítóterben kihúzott papírfal percepciója is folyamatszerű. Az *ablakkal kezdődik el* című alkotás több szinten is egyesíti ezeket a törekvéseket. A használt szöveg tömbjét részekre bontja, így egyetlen oldal tömörsége helyett a sorok rövid szakaszonként törik át a zöld felületet és fokozatosan nyitják meg a teret (mind konkrét értelemben, mind pedig tartalmilag); ezzel olyan látvány keletkezik, amely ablakon keresztül látott kinti lombok szekvenciáit idézi. Mire a könyvet végiglapozzuk, „a határnak nyoma veszett”: a szöveg és látvány eggyé lesz, az ablak pedig megszűnik, vagy, így, összegzés nélkül, a tekintetünk vándorlását követve, talán meg sem születik igazán.

A linearitás másik vonatkozása, hogy időben bontakozik ki. Az idő dimenzióját animációk képkockáihoz hasonlóan hordozza a *Saját portré* és a *Konfiguráció*, a *Girográf* segítségével adott időintervallumban (a pörgettyű megállásáig) hagyhatunk nyomot, és az *1993/2017 – Bevezetés a látás művészetébe* oldalainak rajzát a napfény hívja elő (a lapokat letakaró kivágott „papírcsipke” alatt fehér marad az oldal, a szabadon hagyott felület pedig megsárgul). Az idő folyamának az anyaggal való metszéspontjai valósulnak meg ezekben.

Fontos szerep jut ugyanakkor a munkafolyamatnak is – egyrészt a munkaigényes formai megoldások repetitív mozdulatokból tevődnek össze (precíz metszések, hajtogatás, kis elemek módszeres összeragasztgatása, drót apránkénti modulálása, gombostűk pontos szögben való bekalapálása), így a keletkezés meditatív folyamata külön misztikumot, illetve sajátos súlyt ad a keletkező műtárgyaknak is. A diszkrét, finom személyes töltet a háttérben marad, de jelenléte épp elég líraiságot és tartalmat biztosít ahhoz, hogy a nézőt bevonja a játékba.

A nyom-hagyás, a nyomtatás és az ellentétek ritmusa: úr és telítettség, anyag és árnyéka, ismétlés és változás alkotnak kompakt, pontos és dinamikus formai játékokat. Adorjáni Márta világában a minimalista formanyelv a grafika újraértelmezéseit hordozza.